

SAVIVALDŽIAI BESIMOKANČIOJO CHARAKTERISTIKOS MOKYMOSI VISĄ GYVENIMĄ KONTEKSTE

Saulius Vaivada

Šiaurės Lietuvos kolegija, Šiaulių universitetas
Lietuva

Anotacija.

Šiuolaikinės mokymosi visą gyvenimą koncepcijos kontekste požiūris į atskirų individų mokymąsi atskleidžia edukacinės paradigmos virsmą iš mokymo į mokymosi paradigmą, kuri akcentuoja savivaldų mokymąsi, kai besimokantysis pats nusprendžia, ko ir kaip mokytis.

Šiame straipsnyje keliami probleminiai klausimai: 1) kokios asmenybės savybės ir gebėjimai apibūdina savivaldžiai besimokantįjį? bei 2) kokias kompetencijas turi būti įvaldęs savivaldžiai besimokantysis? Straipsnio tikslas – remiantis atliktomis mokslinėmis išvalgomis atskleisti savivaldžiai besimokančiojo charakteristikas mokymosi visą gyvenimą kontekste.

Reikšminiai žodžiai: mokymasis visą gyvenimą, mokymosi paradigma, savivaldus mokymasis, savivaldžiai besimokantysis.

Įvadas

Tyrimo aktualumas. Pirminė mokymosi visą gyvenimą idėja buvo išsakyta jau graikų klasikinio ugdymo sistemoje *paidėjoje* (*Protagoras, Demokritas, Sokratas, Platonas, Aristotelis*), besirūpinusioje nuolatinio žmogaus ugdymu ir tobulinimusi visą jo gyvenimą – nuo gimimo iki mirties (Jovaiša, 2007), tačiau atkreiptinas dėmesys, kad šiandieninis požiūris į šį reiškinį yra gana naujas (Kraus, 2001). Šiuolaikinės mokymosi visą gyvenimą koncepcijos kontekste požiūris į atskirų individų mokymąsi atskleidžia edukacinės paradigmos virsmą iš tradicinio, ilgus amžius vyravusio mokymo akcentavimo (mokymo paradigma), į šiuolaikinę laisvojo ugdymo arba *mokymosi paradigmą* (Bitinas, 2005; Jucevičienė, 2007; Čiužas, 2007 ir kt.), kuri mokymąsi traktuoja kaip ne tik trunkantį „nuo žmogaus gimimo iki mirties“, bet ir nebūtinai susietą su mokymu.

Kaip nurodyta *Mokymosi visą gyvenimą memorandumė* (2001), kiekvienas asmuo turi turėti galimybę eiti atviru mokymosi keliu, kurį jis pasirenka pats, ir negali būti priverstas sekti iš anksto nustatytu juo. Mokymosi paradigma grindžiama supratimu, kad mokymasis yra konstruktyvi paties individo veikla, sudarant jam mokymosi sąlygas bei suteikiant paramą, reikalingą mokymosi veiklai užtikrinti (Čiužas, Šiaučiukėnienė, 2007). Mokymosi paradigmoje išryškėja *savivaldaus mokymosi*, kur besimokantysis pats sprendžia, ko ir kaip mokytis, poreikis. Savivaldus mokymasis siejamas su besimokančiuoju, kuris savo ketinimais, entuziazmu ir veiksmų derme geba susieti gyvenimą ir mokymąsi bei prisiima visišką atsakomybę už savo mokymosi kokybę ir patirtį (Gray, 2004). Vadinasi, savivaldus mokymasis gali vykti tik tam tikromis sąlygomis, iš kurių viena pagrindinė – savivaldžiai besimokantysis turi pasižymėti atitinkamomis charakteristikomis.

Tyrimo problema. Apie savivaldų mokymąsi Lietuvoje pradėta diskutuoti tik prieš keletą metų, šia tema atliktos mūsų šalies edukologų (Jucevičienė, 2007; Kvedaraitė, 2009; Bartkevičienė, Žydžiūnaitė, 2010; Juodaitytė, Kvedaraitė, 2010; Kazlauskienė, Masiliauskienė, Gaučaitė, Pocevičienė, 2010) teorinės ir empirinės išvalgos labiau orientuotos į savivaldaus mokymosi, kaip edukacinio koncepto ar kaip naujos edukacinės kultūros besimokančiojo organizacijoje, sampratos analizę, savivaldaus mokymosi organizavimo galimybių studiją. Tuo tarpu savivaldžiai besimokančiajam būdingi reikalavimai minėtų tyrimų kontekste aptariami tik fragmentiškai.

Šiame straipsnyje keliami *tyrimo problema* išreiškiami *probleminiais klausimais* – 1) kokios asmenybės savybės ir gebėjimai apibūdina savivaldžiai besimokantįjį? bei 2) kokias kompetencijas turi būti įvaldęs savivaldžiai besimokantysis?

Tyrimo *objektas* – savivaldžiai besimokantysis; tyrimo *dalykas* – savivaldžiai besimokančiojo asmenybės savybės, gebėjimai, kompetencijos.

Tyrimo *tikslas* – remiantis atliktomis mokslinėmis išvalgomis atskleisti savivaldžiai besimokančiojo charakteristikas mokymosi visą gyvenimą kontekste.

Straipsnis parengtas, remiantis teoriniais (*analizė, apibendrinimas, sintezė*) *aprašomojo tyrimo metodais*.

Mokymosi samprata mokymosi visą gyvenimą kontekste

Prieš daugiau nei trisdešimt metų gimusi ir UNESCO priimta mokymosi visą gyvenimą koncepcija paskutiniame 20 a. dešimtmetyje patyrė transformaciją: iš visos visuomenės švietimo idėjos, siekiant jos demokratinio būvio ir nuolatinio tobulėjimo, ji tapo *kiekvieno individo mokymosi visur ir visada koncepcija*, siekiant kompetencijos, įgalinančios sėkmingai dirbti besikeičiančiomis sąlygomis (Jucevičienė, 2007). Taigi, ilgą laiką traktuota kaip *nuolatinio mokymosi būtinybė*, šiandieninę sampratą *mokymosi visą gyvenimą* koncepcija iš esmės įgavo tik praeitame dešimtmetyje, Europos Bendrijai paskelbus vieną svarbiausių Europos Sąjungos švietimo politikai formuoti skirtą dokumentą *Mokymosi visą gyvenimą memorandumą* (2001). Pagal Europos Bendrijos priimtą definiciją mokymasis visą gyvenimą traktuojamas kaip visa apimanti mokymosi veikla, vykstanti visą gyvenimą, siekiant tobulinti žinias, kompetencijas bei gebėjimus asmeninėje, pilietinėje, socialinėje ir/arba su darbu susijusioje perspektyvoje (Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, 2001). Be šios sąvokos įvairių tyrėjų darbuose aptinkamos ir kitos definicijos, mokymąsi visą gyvenimą įvardijant kaip:

1) XX a. antrosios pusės pedagoginės *politikos idėją*, reikalaujančią sudaryti sąlygas visą gyvenimą mokytis dėl greitai kintančių mokslo, technikos laimėjimų (Jovaiša, 2007, p. 153);

2) *procesą*, trunkantį visą gyvenimą bei galintį vykti formalioje institucijoje, švietimo ir profesinio rengimo sistemoje bei neformaliu savaiminiu būdu namuose, darbe ar platesnėje bendruomenėje (Jarvis, 2001; Kraus, 2001);

3) *koncepciją*, pabrėžiančią, jog žmogaus mokymasis turi vykti visur ir visada (Jucevičienė, 2007);

4) *tikslingą mokymosi veiklą* siekiant pagilinti žinias, ugdyti gebėjimus ir kompetencijas (Laužackas, Stasiūnaitienė, Teresevičienė, 2005);

5) kasdienybės *fenomeną*, apibūdinantį žmogaus mokymąsi per gyvenimą (Hof, 2009).

6) sisteminių *reiškinį*, apimantį organizacijų bei visuomenės teikiamas galimybes mokytis bei individo tobulėjimą, jo potencialių galių ugdymąsi (Kvedaraitė, 2009).

Atkreiptinas dėmesys, kad *mokymosi visą gyvenimą* terminu apibūdinamą procesą reikėtų sieti ne su suaugusiųjų mokymosi (pvz. Grotlúschen ir Kubsch (2008) sąvoką *mokymasis visą gyvenimą* apibūdina kaip preambulę, vartojamą nusakyti *visiems po ugdymo mokykloje vykstantiems* kultūriniais, demokratiniais, profesiniams ar bendrojo pobūdžio mokymosi *procesams*, apimantiems formalųjį, neformalųjį, informalųjį/savaiminį mokymąsi), bet su pačiu požiūriu, kad mokymasis – tai visą žmogaus gyvenimą trunkantis procesas (Kraus, 2001).

Analizuojant sąvokos *mokymasis visą gyvenimą* reikšmę, žodis *mokymasis* yra vienas iš svarbiausių, tačiau jo reikšmė dažniausiai yra neteisingai suvokiama (Longworth, 2007). Suvokimas, kad reikia *mokytis visą gyvenimą*, pagrindžia mokymosi terminu nusakomą biologiškai ir evoliuciškai sukeltą būtinybę prisitaikyti prie nuolat kintančios aplinkos, siekiant žmogui išlikti (Hof, 2009). Įvaldant vis naujas žinias ir gebėjimus bei vystant naujas kompetencijas orientuojamasi į aplinkos keliamus reikalavimus ir sukuriamas situacijas, mokymąsi siejant su pačiu gyvenimu. Knowles, Holton III ir Swanson (2007) pateikia Smith (1982) vartotą mokymosi apibrėžimą, kur mokymasis apibūdinamas kaip: 1) žinių įgijimas ir įvaldymas to, kas jau buvo žinoma; 2) patirties išplėtimas ir aiškesnis jos reikšmės suvokimas; 3) sisteminis, intencionalus procesas tikrinant idėjas, susijusias su konkrečiomis problemomis. Kitaip tariant, prieš tai pateiktame pavyzdyje *mokymosi* terminas vartojamas apibūdinti produktui, procesui ir funkcijai. Jovaišos (2007) teigimu, mokymasis – tai tikslinga veikla siekiant įsisavinti žmonijos sukauptos patirties pagrindus, įgyti teorinės ir praktinės veiklos mokėjimų ir įgūdžių.

Čiužas ir Šiaučiuikėnienė (2007) mokymąsi prilygina procesui, kurio metu žmonės plėtoja savo žinias, supratimą, gebėjimus ir vertybes. Kaip teigia minimi autoriai, šiandieniniu nauju supratimu, *mokymasis* nesiejamas vien tik su ugdymu ar mokymu, nes pagrindinis dėmesys skiriamas besimokančiojo aprūpinimui efektyviomis mokymosi priemonėmis, įrankiais, atitinkančiais jo mokymosi stilių ir poreikius bei, kas svarbiausia, reiškia galių suteikimą ne mokytojui, o besimokančiajam.

Savivaldaus mokymosi fenomenas

Savivaldaus mokymosi samprata susiformavo 20 a. antroje pusėje, visų pirma, kaip andragogikos aspektas, sulaukęs daugiausia dėmesio ir diskusijų. Tai, kad suaugusieji gali ir išties įsitraukia į savivalda grįstą mokymąsi, anot Knowles ir kt. (2007), – seniai neginčijama suaugusiųjų mokymosi tyrimų išvada. Arnold (2000), remdamasis Dohmen (1997), pateikia suaugusiųjų mokymosi požymius, nusakančius besimokančiojo savivaldumą: kompetencijų vystymu grindžiamas mokymasis; asmeninis įsipareigojimas mokymuisi visą gyvenimą; savivaldaus mokymasis iš asmeninės iniciatyvos; orientavimasis į švietimo poreikį; perėjimas nuo patikrinimų ir svarstymų prie motyvavimo ir reikalavimų; mokymosi paramą teikiančių švietimo institucijų monopolijos atsisakymas ir orientacija į besimokančią visuomenę; pasikeitęs

orientavimasis į mokymosi rezultata – nuo specialiųjų gebėjimų ir įgūdžių įsisavinimo prie bendrųjų kompetencijų vystymo („from skill to competence“); atvirumas lygiaverčių mokymosi kelių įvairovei.

Reischmann (1997) teigimu, *savivaldaus mokymosi* semantika (aut. pastaba: *savivaldaus mokymasis* anglo-saksiškoje tradicijoje apibrėžiamas kaip *self-directed learning*, o vokiškoje nusakomas terminu *selbstgesteuertes Lernen*) siejama su sąvokomis laisvė, demokratija, savęs realizavimas, o savivaldaus mokymasis kaip reiškinys gali būti nusakomas per skirtingus požūrius: 1) savivaldaus mokymasis – autodidaktinis mokymasis gyvenimo kontekste; 2) savivaldaus mokymasis - besimokančiojo valdomas mokymosi procesas; 3) savivaldaus mokymasis – mokymosi savivada; 4) savivaldaus mokymasis – asmeninė autonomija.

Nors Knowles (1975) pasiūlytam terminui *savivaldaus mokymasis* (angl. *self-directed learning*) beveik keturiasdešimt metų, tačiau tenka konstatuoti, kad iki šių dienų nėra vieningos šio reiškinio definicijos – pvz., Behrmann ir Schwarz (2003), iš viso priskaičiuoja daugiau kaip 200 skirtingų definicijų *savivaldžiam mokymuisi* apibrėžti, – dažnai *savivaldaus mokymasis* tapatinamas su kitomis sąvokomis, turinčiomis skirtingą reikšmę. Kvedaraitė (2009) atlikusi Lietuvos mokslininkų (Butkienė, Kepalaitė, 1996; Spurga, 1999; Bulajeva, 2001; Rajeckas, 2001; Adamonienė, Daukila, Krikščiūnas ir kt., 2003, Stanišauskienė, 2004) darbų apžvalgą išskyrė, jog mūsų šalies edukologai besimokančiojo savarankiškumui įvardinti dažniausiai pasirenka „saviugdosa“, „savimokosa“, „savišvietosa“ ir „savireguliacinio mokymosi“ sąvokas, kurios vartojamos besimokančiojo mokymuisi neformalioje aplinkoje ar mokymosi veiklai, kurioje nedalyvauja mokytojas, repetitorius ar mentorius, nusakyti.

Dietrich (1999), atlikęs analogišką tyrimą vokiečių edukologų darbuose, taip pat išskyrė sąvokas, tapatinamas su *savivaldžiu mokymuisi* (vok. *selbstgesteuertes Lernen*): autodidaktinis mokymasis (vok. *autodidaktisches Lernen*), autonominis mokymasis (vok. *autonomes Lernen*), paties organizuotas mokymasis (vok. *selbstorganisiertes Lernen*), paties numatytas/apibrėžtas mokymasis (vok. *selbstbestimmtes Lernen*), paties prižiūrimas mokymasis (vok. *selbstersorgendes Lernen*), paties išreikštas mokymasis (vok. *selbstgestaltetes Lernen*).

Išryškinant *savivaldaus mokymosi* ir kitų sinonimiškai vartojamų terminų skirtumus galima pasitelkti Jucevičienės (2007) įžvalgą, kad *savivaldaus mokymosi* terminas *self-directed learning* sąvokos turinyje ne tik pabrėžia besimokančiojo autonomiškumą, kaip teisę mokyti savaip, bet ir akcentuoja gebėjimą valdyti savąjį mokymąsi, jo procesus. Minėta mokslininkė, remdamasi Knowles, Moore, Tough, Brookfield, Chene, Brocket, Hiemstra, Candy, Oddi ir kt., pateikia tris skirtingus požūrius į savivaldų mokymąsi:

1) *Savivaldaus mokymasis* yra toks mokymosi būdas, strategija, kai besimokantysis pats valdo mokymosi procesą: jį planuoja, įgyvendina, vertina.

2) *Savivaldaus mokymasis* – tai asmenybės kokybė, sietina su žmogaus savarankiškumu, autonomija, pasitikėjimu savimi ir kt.

3) *Savivaldaus mokymasis* – tuo pačiu ir mokymosi būdas, ir asmenybės kokybė.

Tuo tarpu Knowles ir kt. (2007) nuomone, profesinėje literatūroje vyraujančius požūrius į *savivalda grįstą mokymąsi*, galima apjungti į dvi skirtingas šio reiškinio sampratas. Pagal pirmąją, minėtų mokslininkų teigimu, *savivaldaus mokymasis* traktuojamas kaip savimoka, kai besimokantieji geba kontroliuoti mechanizmus ir metodus bei naudotis jais, mokydamiesi konkretaus dalyko. Remiantis antrąja samprata, *savivalda pagrįstas mokymasis* suvokiamas kaip asmeninė autonomija, kur autonomija reiškia tai, kad perimama mokymosi tikslų ir užduočių kontrolė ir prisiimama atsakomybė už mokymąsi. Tai sukelia vidines sąmoningumo permainas: besimokantysis ima matyti žinias konkrečiame kontekste ir nevaržomai kvestionuoja tai, ko mokosi (Knowles ir kt. 2007).

Analizuojant mokymosi procesą, *savivaldaus mokymasis* atkoduojamas per skirtingas dimensijas: mokymosi tikslą, mokymosi turinį, mokymosi struktūrą (nuoseklumą), mokymosi trukmę, mokymosi laiką, mokymosi partnerius, mokymosi technikas, mokymosi strategijas, mokymosi medžiagą, mokymosi išteklius, mokymosi formas, mokymosi metodus, mokymosi institutus, mokymosi vietą, mokymosi media ir t. t. (Behrmann, Schwarz, 2003). Šiai nuomonei pritaria ir Dietrich (2001) teigdamas, kad labai aukštas savivaldumo lygis visuotinai priimtinas tada, kai besimokantysis pats apsprendžia mokymosi tikslus, turinį, mokymosi kelius (metodus, medijas ir socialines formas), vietą, laiką ir trukmę, taip pat mokymosi rezultatų kontrolę.

Savivaldžiai besimokančiojo charakteristikos

Diskutuojant apie savivaldžiai besimokančiojo charakteristikas reikėtų atkreipti dėmesį, kad savivaldaus mokymasis gali vykti tik tenkinant tam tikras, visų pirma vidines, sąlygas. Krüger (2010) teigimu, prie svarbiausių vidinių savivaldaus mokymosi sąlygų yra priskiriama:

- besimokančiojo motyvacija, apimanti įgūdžius, norą atsiskleisti, ištvėmės ir valios išraišką, asmeninio identiteto vystymą ir išsaugojimą;
- išankstinis mokymosi turinio žinojimas, suteikiantis besimokančiajam galimybę jį susieti su turimomis žiniomis ir jų struktūromis bei pasirinkti mokymosi strategiją;

- pagrindinių koncepcijų žinojimas ir gebėjimas jas taikyti;
- prisitaikymas prie išorinių mokymosi sąlygų (mokymosi scenarijus planuojamas taip, kad būtų galimybė mokytis savivaldžiai).

Gebėjimas būti savivaldžiam išsivysto su tinkamu žinių ir gebėjimų deriniu. Savivaldžiai besimokantysis supranta vertybių ir tikslų aktualumą mokymosi ir sprendimų priėmimo procese, geba susieti gyvenimą su mokymusi (Gray, 2004). Kaip vienu svarbiausių savivaldžiai besimokančiojo bruožų Knowles (1975) išskiria polinkį į savarankiškumą. Tokie asmenys, minėto mokslininko teigimu, yra motyvuoti vidinių mokymosi stimulų, jiems būdingas smalsumo, savigarbos poreikis ir pasitenkinimas atliktu darbu.

Kaip pastebi Gray (2004), savivaldžiai besimokantieji taip pat turi gebėjimų, būtinų paversti mokymąsi įdomia ir naudinga patirtimi. Mokymosi procese jie užima lyderio rolę, mokymesi akcentuoja tai, ką jie turėtų žinoti, kad patenkintų savo asmeninius tikslus, ir yra identifikuojami pagal jų aistrą ir atkaklumą imantis naujų ar sunkių dalykų (Gray, 2004). Vadinasi, savivaldžiai besimokantysis, visų pirma, turi būti įvaldęs *metamokymosi* (mokymosi mokytis) *kompetenciją*, kuri siejama ne tik su tam tikromis asmenybės savybėmis ir gebėjimais, tačiau ir su sąmoningu supratimu, asmenybės vertybinėmis nuostatomis bei su visą gyvenimą besitęsiančiu procesu (Kvedaraitė, 2009).

Grįžtant prie savivaldaus mokymosi sampratos apibrėžimų reikėtų išskirti požiūrį, kad savivaldaus mokymasis – mokymosi savivada (savo mokymosi vadyba). Vadinasi, savivaldžiai besimokantysis turi būti įvaldęs vadybinę kompetenciją, t. y. gebėti vadovauti savo mokymosi procesui. Costa ir Kallick (2004) šį požiūrį praplečia vadybinę kompetenciją siedami ir su gebėjimu vadovauti sau / asmenine lyderyste. Minėtų autorių nuomone, savivaldžiai besimokantysis gali būti charakterizuotas per: savęs valdymą, savęs stebėjimą ir savęs keitimą. Straka (1996) pateikia penkias savivaldaus mokymosi kategorijas, apimančias visus mokymosi metmenis. Mokslininko pateiktos kategorijos iš esmės siejasi su pagrindinėmis vadybinėmis funkcijomis (žr. 1 lentelę), kurias atlieka besimokantysis vadovaudamas savo mokymosi procesui.

1 lentelė

Savivaldaus mokymosi metmenys (pagal Straka, 1996)

Kategorija	Metmenys	Aprašymas
[sisavinimas]/[valdymas]	Parengimas	Rėmimasis turimomis žiniomis
	Struktūravimas	Kontūrų, eskizų sukūrimas
	Kartojimas	Mokymosi turinio kartojimas
Kognityvinė kontrolė	Koncentracija	Koncentravimasis į konkretų mokymosi turinį
Metakognityvinė kontrolė	Reflektavimas	Užbaigto (nueito) mokymosi kelio refleksija
	Reguliavimas	Naudojimasis skirtingais mokymosi keliais (būdais)
	Stebėjimas	Aktualių mokymosi būdų vertinimas
Organizavimas	Informacijos rinkimas	Naudojimasis kitais informacijos šaltiniais
	Išorinės mokymosi sąlygos	Mokymosi vietos parengimas, paruošimas
	Bendradarbiavimas	Bendradarbiavimas su kitais besimokančiais
Planavimas	Turinio planavimas	Mokymosi skyrių ir sekos nustatymas
	Mokymosi tikslų planavimas	Mokymosi tikslų nustatymas ir/ar apibrėžimas
	Laiko planavimas	Mokymosi planavimas pagal laiką

Šaltinis: Straka, G. A., Nenniger, P., Spevacek, G., Wosnitza, M. (1996). Motiviertes selbstgesteuertes Lernen in der kaufmännischen Erstausbildung – Entwicklung und Validierung eines Zwei-Schalen-Modells. Zeitschrift für Berufs und Wirtschaftspädagogik (Beiheft 13), p. 154.

Arnold, Gomez Tutor ir Kammerer (2003) atlikę išsamius tyrimus nustatė požymius, pagal kuriuos galima nustatyti besimokančiojo savivaldumo lygį. Minėtų mokslininkų teigimu, žemas besimokančiojo savivaldumo lygis atkoduojamas per mokymąsi mintinai („kalimą“), žymėjimąsi (užsirašinėjimą), lėtesnius veiksmus ir išreikštą konkurenciją. Tuo tarpu aukštu savivaldumo lygiu pasižymintis besimokantysis išsiskiria gebėjimu susieti žinias, planuoti, struktūruoti, tikrinti/kontroliuoti, pasižymi į tikslą orientuota energija ir koncentracija, perkeliamuju mąstymu, pozityviu nusiteikimu, saviveiksmingumu ir *aktyvia komunikacija*. Remiantis pateiktomis tyrimo išvargomis, galima išskirti dar vieną savivaldžiai besimokančiajam būtiną bruožą – *komunikacinę* kompetenciją, kurios poreikis ypač išryškėja savivaldžiam mokymuisi vykstant ne individualiame, bet kolektyviniame lygmenyje, konstruojant kolektyvines ir asmenines žinias (Abdullah, 2001).

Išvados

1. Šiandieninės *mokymosi visą gyvenimą* koncepcijos kontekste *mokymosi sąvoka* ne tik apibūdina visą gyvenimą trunkantį procesą, kurio metu įsisavinamos žinios, įvaldomi gebėjimai bei vystomos kompetencijos orientuojamos į įvairias gyvenimo sferas, bet ir nusako pasikeitusį besimokančiojo vaidmenį šiame procese.

2. *Savivaldus mokymasis* pačia bendriausia prasme suprantamas kaip mokymosi strategija, kada besimokantysis pats valdo savo mokymosi procesą bei prisiima visišką atsakomybę už savo mokymosi kokybę ir patirtį. Savivaldus mokymasis taip pat siejamas su asmenybės kokybe, nusakoma per asmenybės savybes, gebėjimus bei kompetencijas.

3. Svarbiausi bruožai, būdingi *savivaldžiai besimokančiajam* – poreikis būti savarankišku, vidinė motyvacija, gebėjimas susieti savo mokymosi procesą su asmeniniu gyvenimu bei atsakomybės prisiėmimas už savo mokymosi kokybę bei patirtį. Taip pat savivaldžiai besimokantysis turi būti įvaldęs metamokymosi, vadybinę bei komunikacinę kompetencijas.

CHARACTERISTICS OF THE STUDENT OF SELF-DIRECTED LEARNING IN THE CONTEXT OF LIFELONG LEARNING

In the modern context of the conception lifelong learning the attitude to learning of separate persons reveals conversion of educational paradigm to learning paradigm which emphasizes self-directed learning when the student takes decisions what and how to learn. Self-directed learning may be performed only in particular conditions and one of the main conditions – self-directed learner has to characterize in some corresponding characteristics.

The problematical questions have been raised in this article: 1) what personal features and abilities can describe the student who is studying in a self-directed learning way and 2) what competences have to be mastered by the student who is learning in a self-directed learning way? The aim of the article is to identify characteristics of the self-directed learning student in the context of lifelong learning according to the performed scientific providences.

After performed theoretical providences, it has been determined that the main features which is appropriate to the self-directed learning student – requirement to be an independent person, ability to relate his or her learning process to the personal life and take responsibility for his or her learning quality and experience. Moreover, the self-directed learning student has to master competences of meta-learning (learning to learn), management and communicative.

Key words: *lifelong learning, learning paradigm, self-directed learning, the person studying in a self-directed way.*

Literatūra

1. Abdullah M. H. (2001). Self-Directed Learning: Eric digest. Prieiga per internetą: <http://www.ericdigests.org/2002-3/self.htm>.

2. Arnold R. (2000). *Lebenslanges Lernen aus der Sicht der Erwachsenenbildung. Lebenslanges Lernen im Beruf seine Grundlegung im Kindes- und Jugendalter (V)*. Opladen: Leske+Budrich.

3. Arnold R., Gomez Tutor C., Kammerer J. (2003). *Selbstlernfähigkeit, pädagogische Professionalität und Lernkulturwandel*. Universität Kaiserslautern.

4. Bartkevičienė A., Žydžiūnaitė V. (2010). Complexity of the Concept of Self-Directed Learning. *Sveikatos ir socialinių mokslų taikomieji tyrimai: sandūra ir sąveika*, 1 (7), 95–103.

5. Behrmann D., Schwarz B. (2003). *Selbstgesteuertes lebenslanges lernen. Herausforderungen an die Weiterbildungsorganisation*. Bielefeld.

6. Bitinas B. (2005). Edukologijos mokslas ugdymo paradigimų sankirtoje. *Pedagogika*, (79), 5–10.

7. Costa A. L., Kallick B. (2004). *Assessment strategies for self-directed learning*. California: Corwin Press.

8. Čiužas R. (2007). Mokytojo ir mokinio vaidmenų kaita edukacinės paradigmos virsmo sąlygomis. *Pedagogika*, (87), 64–70.

9. Čiužas R., Šiaučiukėnienė L. (2007). Pedagogų didaktinės kompetencijos raiška Lietuvos mokyklose. *Pedagogika*, (86), 23–29.

10. Dietrich St. (1999). *Selbstgesteuertes Lernen – eine neue Lernkultur für die institutionelle Erwachsenenbildung? Selbstgesteuertes Lernen. Auf dem Weg zu einer neuen Lernkultur*, 14-23. Frankfurt, Main: Deutsches Institut für Erwachsenenbildung.

11. Dietrich St. (2001). Zur Selbststeuerung des Lernens. *Selbstgesteuertes Lernen in der Weiterbildungspraxis. Ergebnisse und Erfahrungen aus dem projekt SeGeL*, 19–28. Bielefeld: Bertelsmann.

12. Gray E. (2004). *Conscious choices: a model for self-directed learning*. New Jersey: Pearson Education, Inc.

13. Grotlūschienė A., Kubsch, E. (2008). *Expertize: Zukunft lebenslangen Lernens. Zukunft lebenslangen Lernens. Strategisches Bildungsmonitoring am Beispiel Bremens*, 27–62. Bielefeld: W. Bertelsmann Verlag GmbH&Co. Prieiga per internetą:

http://books.google.de/books?id=025Th3_hqOcC&printsec=frontcover&hl=lt#v=onepage&q&f=false.

14. Hof Ch. (2009). *Lebenslanges Lernen*. Stuttgart: W. Kohlhammer GmbH. Prieiga per internetą:

http://books.google.de/books?id=A7NTYsHwKvYC&printsec=frontcover&hl=lt&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false.

15. Jarvis P. (2001). *Mokymosi paradoksoi*. Kaunas: VDU Švietimo studijų centras.

16. Jovaiša L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis.

17. Jucevičienė P. (2007). *Besimokantis miestas*. Kaunas: Technologija.

18. Juodaitytė A., Kvedaraitė N. (2010). Mokytojų savivaldaus mokymosi kompetencijų raiška besimokančioje mokykloje. *Mokytojų ugdymas*, 15 (2), 80–94.

19. Kazlauskienė A., Masiliauskienė E., Gaučaitė R., Pocevičienė R. (2010). Savivaldaus mokymosi mokykloje organizavimas kaip švietimo inovacija: Bolonijos proceso kontekstas. *Mokytojų ugdymas*, 15 (2), 95–110.

20. Knowles M. (1975). *Self-directed learning. A Guide for Learners and Teachers*. Cambridge: Adult Education.

21. Knowles M. S., Holton III, E. F., Swanson, R. A. (2007). *Suaugęs besimokantysis: klasikinis požiūris į suaugusiųjų švietimą*. Vilnius: Danieliaus leidykla.

22. Kraus K. (2001). *Lebenslanges Lernen – Karriere einer Leitidee*. Bielefeld: Bertelsmann.

23. Krüger M. (2010). *Das Lernszenario Videolern: Selbstgesteuertes und kooperatives Lernen mit Vorlesungsaufzeichnungen. Eine Design-Based-Research Studie*. München: Universität der Bundeswehr.

24. Kvedaraitė N. (2009). Šiuolaikinė mokyklos kaip besimokančios organizacijos bruožų raiška personalo savivaldaus mokymosi sklaidos procesuose. *Daktaro disertacija*. Šiaulių universitetas.

25. Laužackas R., Stasiūnaitienė R., Teresevičienė M. (2005). *Kompetencijų vertinimas neformaliajame ir savaiminiame mokymesi*. *Monografija*. Kaunas: VDU leidykla.

26. Linkaitytė G., Lukšytė D. (2003). Pasirengimas mokytis visą gyvenimą: savivada pagrįsto mokymosi modelis. *Pedagogika*, (69), 124–131.

27. Longworth N. (2007). *Mokymosi visą gyvenimą praktika. Švietimo kaita XXI amžiuje*. Vilnius: UAB „Kronta“.

28. *Mokymosi visą gyvenimą memorandumas (2001)*. *Europos bendrijų komisija*. Vilnius: Logotipas.

29. Reischmann J. (1997). *Self-directed Learning – die amerikanische Diskussion. Lebenslanges Lernen – selbstorganisiert?*, (39), 125–137. Frankfurt, Main: Deutsches Institut für Erwachsenenbildung.

30. Straka G. A., Nenniger P., Spevacek, G., Wosnitza M. (1996). *Motiviertes selbstgesteuertes Lernen in der kaufmännischen Erstausbildung – Entwicklung und Validierung eines Zwei-Schalen-Modells*. *Zeitschrift für Berufs- und Wirtschaftspädagogik*, (13), 150–162.

Įteikta: 2012 m. gegužės 2 d.

Priimta publikuoti: 2012 m. birželio 11 d.